

Sławomir Zawisza, Paweł Kaspróvicz

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

UBEZPIECZENIA MAJĄTKOWE W ROLNICTWIE NA PRZYKŁADZIE GMINY DOBR CZ

PROPERTY INSURANCE IN AGRICULTURE ON THE EXAMPLE OF DOBR CZ COMMUNE

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, rolnictwo, ubezpieczenia, akcesja, Unia Europejska

Key words: rural areas, agriculture, insurance, accession, European Union

JEL codes: G22, Q19

Abstrakt. Celem badań była analiza ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie na przykładzie gminy Dobrcz. Badania przeprowadzono w marcu 2017 roku. W badaniach wzięło udział 40 przypadkowo wybranych osób. Analizowano wykupywanie obowiązkowych oraz dobrowolnych ubezpieczeń. Celem zrealizowanych badań było również przedstawienie najczęściej wybieranych firm ubezpieczeniowych oraz ich oferty. Badania pozwoliły na zdiagnozowanie poziomu zadowolenia rolników z wybieranych ubezpieczeń. Majątkowe ubezpieczenia obowiązkowe oraz dobrowolne niosą za sobą pewne korzyści. Widzą to rolnicy, którzy coraz częściej oprócz ubezpieczeń obowiązkowych, wykupują ubezpieczenia dobrowolne. Tak było również w badanej gminie, w której z ubezpieczeń obowiązkowych korzystało 100% badanych, a z ubezpieczeń dobrowolnych 40%. Wzrasta świadomość rolników korzystających z ubezpieczeń, bowiem w przypadku wystąpienia niepożądanych zdarzeń posiadają oni pewne zabezpieczenie oraz źródło gotówki. To z kolei wiąże się z zadowoleniem badanych z usług firm ubezpieczeniowych.

Wstęp

Wszelka aktywność gospodarcza wiąże się z koniecznością zarządzania ryzykiem występującym w wielu wymiarach funkcjonowania przedsiębiorstwa [Wierzbicka 2017]. Szczególnym rodzajem aktywności przedsiębiorczej jest prowadzenie gospodarstwa rolnego, bowiem działalność gospodarcza w rolnictwie należy do najbardziej narażonych na zagrożenia spowodowane działaniem sił natury. Wśród zagrożeń występują również czynniki ryzyka produkcyjnego, cenowego, rynkowego, finansowego oraz także wynikającego z ryzyka instytucjonalnego, zarządzania personelem, a ostatnio związanego ze zmianami klimatu [Kulawik 2018]. W krajach rozwiniętych gospodarczo ukształtowały się sprawne systemy ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie [Zawisza, Kamiński 2003]. Analiza systemów ubezpieczeń rolnych w wybranych krajach Unii Europejskiej (UE) wskazuje na znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi państwami, a wszelkie zmiany, które dokonują się w systemach ubezpieczeniowych wybranych krajów UE są adaptowane przez rolników bardzo powoli, podobnie jak w Polsce [Biernat-Jarka, Pawłowska-Tyszkó 2018, s. 92].

W skład ubezpieczeń majątkowych wchodzi ubezpieczenia mienia oraz odpowiedzialności cywilnej (OC). Ubezpieczenie mienia ma na celu zagwarantowanie rekompensaty za utracenie bądź uszkodzenie rzeczy oraz dodatkowo dóbr niematerialnych (np. dochodów). Zadaniem ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC) jest ochrona przed obowiązkiem zapłaty odszkodowania osobie, której wyrządzono szkodę lub gdy szkodę wyrządzi osoba pozostająca pod nadzorem ubezpieczonego np.: dziecko lub zwierzę [Dudzic i in. 2012]. Najważniejszą zatem funkcją ubezpieczeń majątkowych jest funkcja kompensacyjna przez odtworzenie zniszczonego majątku, wyrównanie poniesionych strat oraz zapewnienie pomocy materialnej poszkodowanym osobom [Ogrodnik 2000].

Ubezpieczenia majątkowe w rolnictwie można zaliczyć do dwóch kategorii: obowiązkowych i dobrowolnych. Wśród ubezpieczeń dobrowolnych występują głównie ubezpieczenia upraw

roślinnych, zwierząt i mienia ruchomego [Jedynak 2016 s. 80]. Do ubezpieczeń obowiązkowych zalicza się: ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej właścicieli pojazdów mechanicznych, ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników oraz budynków rolniczych [Wąsiewicz 2000, Sangowski 2001]. Jak wskazują badania nawet wśród obowiązkowych ubezpieczeń nie ma takiej sytuacji, w której wszyscy rolnicy zawierają tego typu polisy. Szacowany poziom wykupionych polis obowiązkowych to około 85% wszystkich rolników uprawnionych do ubezpieczenia. Znacznie gorsza sytuacja występuje w segmencie ubezpieczeń dobrowolnych, gdzie w latach 2003-2012 zaledwie 3-5% rolników miało takie polisy [Płonka 2017, s. 38]. Niewielkie zainteresowanie środowiska wiejskiego ubezpieczeniami wynika głównie z czynników pozaekonomicznych, do których należy przede wszystkim: niski poziom wiedzy rolników na temat produktów ubezpieczeniowych oraz brak przezorności ubezpieczeniowej tej grupy społeczno-ekonomicznej [Jedynak 2016, s. 92].

Materiał i metodyka badań

W celu zdiagnozowania stanu korzystania z ubezpieczeń przez rolników zaplanowano badania sondażowe o charakterze pilotażowym. W ankiecie wzięło udział 40 respondentów. Ankieta dotyczyła ubezpieczeń majątkowych zawieranych przez rolników w podbydgoskiej gminie Dobrcz. Wszyscy respondenci byli mieszkańcami gminy Dobrcz i mieli gospodarstwa rolne. Wśród badanych 10 osób to kobiety. Dobór próby oraz liczebność badanej populacji pozwalają na odnoszenie uzyskanych wyników do grupy osób, wśród których wykonano pomiary. Doboru osób dokonano w sposób przypadkowy. Badania przeprowadzono w marcu 2017 roku i dotyczyły m.in.: liczby ubezpieczeń majątkowych w rolnictwie w gminie Dobrcz, zadowolenia z zakresu oferowanych ubezpieczeń majątkowych oraz najczęściej wybieranych towarzystw ubezpieczeniowych przez badanych.

Gmina Dobrcz podzielona jest na 21 sołectw, które składają się z 32 miejscowości. Powierzchnia gminy to 13 070 ha, w tym użytki rolne stanowią 10 483 ha (81% powierzchni ogółem), natomiast grunty orne 9394 ha. Grunty w badanej gminie należą do gleb o średniej wartości użytkowo-rolniczej o IIIb i IVa klasie bonitacyjnej gleby. W gminie znajdowało się 914 indywidualnych gospodarstw rolnych, których powierzchnia przekraczała 1 ha, co stanowiło 8012 ha. Działek rolnych o powierzchni 0,5-1 ha było 186, a gospodarstw, które miały poniżej 0,5 ha 1302. Gminę Dobrcz zamieszkiwało 9751 mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży w wieku do 18 lat było 2194 osób. Na 1 km² przypadło 75 osób. Badana gmina ma charakter typowo rolniczy [www.gminadobrcz.pl].

W populacji badanych 2 osoby (5,0%) miały wykształcenie podstawowe, 20 osób zawodowe (50%) 12 osób średnie (30%) i 6 osób wyższe (15%). Kolejnym badaniem czynnikiem była wielkość użytkowanego gospodarstwa. Jedna osoba (2,5%) prowadziła gospodarstwo, które zajmowało powierzchnię poniżej 2 ha. Kolejne 3 osoby (7,5%) były w posiadaniu gospodarstw o powierzchni od 2-5 ha, 4 (10%) osoby dysponowały gospodarstwem o wielkości 5-10 ha. Największa liczba osób (16) zarządzała gospodarstwem o powierzchni 10-30 ha (40%), 8 osób (20%) prowadziło gospodarstwo 30-50-hektarowe oraz 8 (20%) osób powyżej 50 ha. Wiek osób biorących udział w badaniach przedstawiał się następująco: 4 osoby były w wieku 18-25 lat (10%), 6 osób w wieku 25-35 lat (15%), 10 osób w wieku 35-45 lat (25%), 17 osób w wieku 45-60 lat (42%) i 3 osoby powyżej 60 roku życia (80%).

Wyniki badań

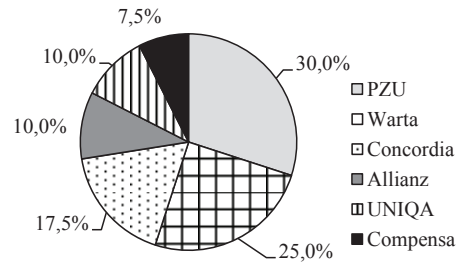
Wśród badanych 100% osób (40) korzystało z ubezpieczeń majątkowych. Obowiązkowe ubezpieczenia wykupiła cała badana populacja, a 40% (16 osób) posiadało również ubezpieczenia dobrowolne. Ubezpieczenia obowiązkowe wybierane przez respondentów to ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej właścicieli pojazdów mechanicznych i ubezpieczenie budynków

w gospodarstwie rolnym od ognia oraz innych zdarzeń losowych. Podobne wyniki uzyskano w badaniach prowadzonych przez innych autorów [Czuba, Oniszczyk-Jastrzębek 2017, ss.14-16]. Ubezpieczenia dobrowolne, które wybrali pytani rolnicy, to ubezpieczenie maszyn i sprzętów rolniczych (Agro-Casco) – 10 osób (25,0%) oraz ochrona budynków rolniczych rozszerzona dobrowolnie o zdarzenia losowe, takie jak deszcz bądź huragan – 6 osób (15%). W opinii badanych osób, daje to gwarancję wypłaty wyższej sumy pieniędzy, która pomaga w pokryciu powstałych szkód.

Najczęściej wybieraną firmą ubezpieczeniową wśród badanych osób było PZU (30%), następnie Warta (25%), a na trzecim miejscu pozycjonowała się Concordia (17,5%), kolejne miejsca zajmowały Allianz i UNIQA z wynikiem 10%, a ostatnie Compensa, która otrzymała 7,5%, (rys. 1). Podobne wyniki uzyskano w innych badaniach, w których głównym ubezpieczycielem było w kolejności: PZU, Concordia i Warta/HDI [Czuba, Oniszczyk-Jastrzębek 2017, s.14]. Badane osoby zapytano, jak długo prowadzą gospodarstwo, co decyduje o zdobytym doświadczeniu w zarządzaniu gospodarstwem oraz ryzykiem z tym związanym. Najwięcej respondentów prowadziło gospodarstwo powyżej 20 lat i było to 20 osób (50%), 10 osób (25%) prowadziło gospodarstwo od 10 do 20 lat, 6 osób (15%) od 5 do 10 lat, a najkrócej, bo poniżej 5 lat – 4 osoby (10%).

Badane osoby zapytano również o kwotę przeznaczaną na składki ubezpieczeniowe. Z badań wynika, że 2 osoby (5%) przeznaczały na ubezpieczenia w ciągu roku do 500 zł. Cztery osoby (10%) wydawały na ten cel od 500 do 1000 zł. Największa liczba pytanych, 13 osób (32,5%) przeznaczała 1000-2000 zł, a 12 osób (30%) wydawało 2000-5000 zł. Sumę w wysokości 5000-10 000 zł w ubezpieczenia lokowało 8 osób (20%), a tylko 1 osoba (2,5%) wydawała powyżej 10 000 zł (rys. 2).

Badania przeprowadzone wśród mieszkańców gminy Dobrcz dotyczące ubezpieczeń majątkowych wykazały pewne interakcje związane z wykształceniem, wielkością posiadanego gospodarstwa i okresem jego użytkowania oraz wiekiem respondentów. Zauważyć można, że osoby z wykształceniem podstawowym i zawodowym (55% badanych) rzadziej decydowały się na ubezpieczenia dobrowolne niż osoby z wykształceniem średnim i wyższym (45%). Wśród osób z niższym wykształceniem tylko 2 gospodarzy zdecydowało się na wykupienie dodatkowego ubezpieczenia majątkowego, a w drugiej grupie, lepiej wykształconych, było to 14 osób. Ankieta wykazała również zależność między wielkością użytkowanego gospodarstwa a kwotą przeznaczaną na ubezpieczenia. W gospodarstwach o powierzchni poniżej 10 ha (8

Rysunek 1. Firmy ubezpieczeniowe wybierane przez respondentów

Figure 1. Insurance companies selected by respondents

Źródło: badania własne

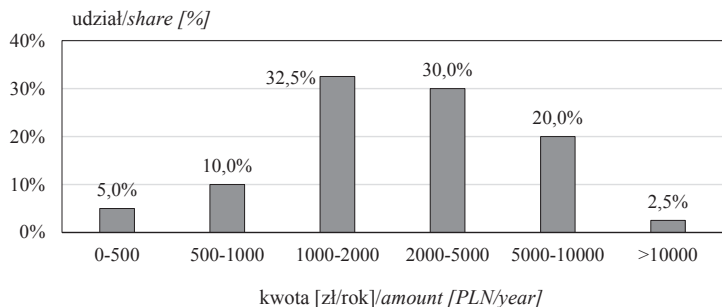
Source: own research

Rysunek 2. Środki finansowe przeznaczane przez respondentów na ubezpieczenia [zł/rok]

Figure 2. Financial means allotted by respondents to insurance [PLN/year]

Źródło: badania własne

Source: own research

gospodarstw) przeznaczano mniejsze kwoty na ubezpieczenie w porównaniu do gospodarstw posiadających więcej niż 10 ha (32 gospodarstwa). Gospodarze zarządzający obiektami o mniejszym areale przeznaczali na ten cel maksymalnie do 2 tys. zł, natomiast większe gospodarstwa generowały wydatki na ubezpieczenia od 2 do nawet 10 tys. zł. Osoby w wieku do 35 lat, a więc prowadzące gospodarstwo przeważnie nie dłużej niż 10 lat, przeznaczały na ubezpieczenia majątkowe mniejsze kwoty niż osoby powyżej 35. roku życia, które prowadziły z reguły gospodarstwa dłużej niż 10 lat. Zaobserwować można również, że wśród badanych rolników wraz ze wzrostem doświadczenia w prowadzeniu gospodarstwa zwiększała się skłonność do wykupienia dodatkowych ubezpieczeń majątkowych. Respondenci niezależnie od wieku, wielkości gospodarstwa czy doświadczenia najchętniej jako ubezpieczyciela wybierali PZU.

Kwestią, którą poruszono w badaniach był również stopień zadowolenia rolników z zakresu usług firmy ubezpieczeniowej. Jak wynika z badań 100% respondentów zadeklarowało zadowolenie z zakresu oferty ubezpieczeniowej firmy, w której posiadali ubezpieczenie majątkowe. Ponadto, w najbliższej przyszłości nie planowali zmiany ubezpieczyciela. Jedynie wśród rolników użytkujących małe gospodarstwa zauważyć można było niezadowolenie z wysokości składek – odpowiedziało tak 5% respondentów, czyli 2 osoby. Nie wpłynęło to jednak na deklarację zmiany firmy ubezpieczeniowej.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonej ankiety wskazują, że badani rolnicy gminy Dobrcz chętnie korzystali z ubezpieczeń majątkowych, które pozwalają na zabezpieczenie posiadanych zasobów przed zdarzeniami losowymi. Badani kupowali obowiązkowe ubezpieczenia majątkowe, które przede wszystkim dotyczyły odpowiedzialności cywilnej właścicieli pojazdów mechanicznych i ubezpieczeń budynków w gospodarstwie rolnym od ognia oraz innych zdarzeń losowych. Jak wskazują wcześniejsze badania, w rolnictwie najczęściej zawierane były również ubezpieczenia obowiązkowe [Zawisza, Kamiński 2004]. Zauważyć należy, że rolnicy posiadający gospodarstwa o większym areale powierzchni upraw korzystali także z dobrowolnych ubezpieczeń majątkowych, takich jak ubezpieczenie maszyn i sprzętów rolniczych (Agro-Casco) oraz ochrony budynków. Gotowość do wykupywania dobrowolnych ubezpieczeń wiąże się również z doświadczeniem w prowadzeniu gospodarstwa. Z badań wynika, że osoby z większym stażem były bardziej świadome zagrożeń występujących w rolnictwie oraz powiązanych z nimi skutków, dlatego byli bardziej skłonni do korzystania z dodatkowych ubezpieczeń majątkowych.

Z przeprowadzonej ankiety wynika również, że gotowość do zarządzania ryzykiem poprzez ubezpieczenia osób z wykształceniem średnim i wyższym jest większa niż osób mających niższy poziom wykształcenia. Należy także zauważyć zależność pomiędzy sumą przeznaczaną na ubezpieczenia a wielkością obszarową gospodarstwa. Zarządzający gospodarstwami posiadającymi większy areal byli w stanie przeznaczać na ten cel więcej pieniędzy. Badania przeprowadzone w gminie Dobrcz wykazują, że najczęściej wydawaną kwotą na ubezpieczenia majątkowe zarówno obowiązkowe i dobrowolne była kwota powyżej 2000 zł na rok. Większość respondentów była zadowolona z zakresu oferty firm ubezpieczeniowych, w której miała ubezpieczenie. Badani nie deklarowali chęci zmiany ubezpieczyciela. Zauważyć jednak można, że rolnicy z gospodarstw o małych powierzchniach wykazywali pewne niezadowolenie z wysokości składek, lecz pomimo tego nie deklarowali chęci zmiany firmy ubezpieczeniowej.

Ubezpieczenia majątkowe obowiązkowe oraz dobrowolne niosą za sobą wiele korzyści. Dostrzegali to badani rolnicy, którzy oprócz ubezpieczeń obowiązkowych, dodatkowo kupowali ubezpieczenia dobrowolne. Tak było również w badanej gminie, w której z ubezpieczeń obowiązkowych korzystało 100% badanych, a z ubezpieczeń dobrowolnych 40%. Inne badania wskazują na jeszcze mniejsze zainteresowanie ubezpieczeniami dobrowolnymi, zwłaszcza upraw rolniczych [Płonka 2017]. W odniesieniu do badanej populacji, można zatem wskazać, że badani rolnicy korzystali częściej z ubezpieczeń dobrowolnych.

Literatura/Bibliography

- Biernat-Jarka Agnieszka, Joanna Pawłowska-Tyszko. 2018. Płatności bezpośrednie a dotowane ubezpieczenia upraw w rolnictwie (Direct payments versus subsidized crop insurance in agriculture). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1: 80-95.
- Czuba Tomasz, Aneta Oniszczuk-Jastrząbek. 2017. Sposób zakupu ubezpieczeń a kryteria wyboru ubezpieczyciela w segmencie rolnym (The method of purchasing an insurance and the criteria for selecting an insurer in the agricultural segment). *Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia* 62: 7-20.
- Dudziacz Paweł, Piotr Matraszek, Piotr Nowak, Łukasz Szymański. 2012. *Ubezpieczenia z głową, czyli ubezpieczeniowe ABC dla myślących przed szkodą* (Head-to-head insurance, or insurance ABCs for those who think before the damage). Warszawa: Komisja Nadzoru Finansowego.
- Jedynak Tomasz. 2016. Wykorzystanie ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w rolnictwie (The use of insurance for risk management in agriculture). *Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia* 58: 73-95.
- Kulawik Jacek. 2018. Neoklasyczne podejście do tradycyjnych ubezpieczeń gospodarczych – wstęp do teorii ubezpieczeń rolnych (Neoclassical approach to traditional business insurance – introduction to the theory of agricultural insurance). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1: 39-55.
- Ogrodnik Helena. 2000. *Teoria i praktyka ubezpieczeń gospodarczych* (Theory and practice of business insurance). Katowice: Kolegium Zarządzania Akademii Ekonomicznej.
- Płonka Maria. 2017. Przyczyny braku zawierania umów obowiązkowego ubezpieczenia upraw rolnych w świetle badań ankietowych producentów rolnych (The reasons for the lack of concluding contracts for compulsory insurance of agricultural crops in the light of the questionnaire surveys of agricultural producers). *Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia* 61: 37-52.
- Sangowski Tadeusz. 2001. *Ubezpieczenia gospodarcze* (Economic insurance). Warszawa: Poltext.
- Wąsiewicz Andrzej. 2000. Ubezpieczenia gospodarcze. [W] *Kompendium wiedzy o gospodarce* (Economic insurance. [In] A compendium of knowledge about the economy), ed. E. Cyrson, 256-283. Warszawa, Poznań: PWN.
- Wierzbicka Ewa (ed.). 2017. *Ubezpieczenia non-life* (Non-life insurance). Warszawa: CeDeWu.
- Zawisza Sławomir, Kamiński Tomasz. 2003. Systemy ubezpieczeń ryzyka w rolnictwie w krajach rozwiniętych ekonomicznie (Agricultural risk insurance systems in well development countries). *Roczniki Naukowe SERiA V* (4): 370-374.
- Zawisza Sławomir, Kamiński Tomasz. 2004. Obowiązkowe ubezpieczenia w rolnictwie w opinii rolników województwa kujawsko-pomorskiego (Obligatory insurances in agriculture in farmers opinion from kujawsko-pomorski region). *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* 1: 5-20.
- www.gminadobrcz.pl.

Summary

The purpose of the study was an analysis of non-life insurance in agriculture on the example of the Dobrcz municipality. The studies were performed in March 2017. 40 randomly selected people participated in the study. Buying up compulsory and voluntary insurance has been analyzed. The purpose of executed study was also to show the most frequently chosen insurance companies and their offer. The study allowed to diagnose the level of farmers' satisfaction with chosen insurance. Compulsory and voluntary non-life insurance bring with them certain advantages. It's seen by farmers, who increasingly buy voluntary insurance in addition to compulsory insurance. This was also the case in the studied municipality in which compulsory insurance is used by 100% of participants, whereas voluntary insurance by 40%. Awareness of insurance using farmers is increasing, because they know, that in case of the occurrence of an undesirable occurrence, they have certain backup and source of cash. This in turn is associated with the satisfaction of participants with the services of insurance companies.

inż. Paweł Kasprowicz
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy
Pracownia Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
ul. Fordońska 430, 85-789 Bydgoszcz

Adres do korespondencji
prof. dr hab. inż. Sławomir Zawisza
orcid.org/0000-0002-3012-6128
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy
Pracownia Ekonomiki i Doradztwa w Agrobiznesie
ul. Fordońska 430, 85-789 Bydgoszcz
tel. (52) 340 80 81, 340 80 84
e-mail: zawisza@utp.edu.pl